

culture in the teaching of Ukrainian as a foreign language, namely interactive methods based on psychological and pedagogical methods of identification, empathy and reflection. The authors conclude that for the effective formation of ecological culture in the educational process it is necessary to purposefully create situations that require the inclusion of personal structures of students in solving problems, as it will contribute to the formation of social values in relation to nature, development of necessary skills and interactions with the natural environment, raising the level of environmental culture in general.

Key words: *ecological culture, ecological competence, value orientations, foreign students.*

УДК 378.6

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2021.84.2.04>

Овчинникова О. М.

РОЗВИТОК ГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ В МОРСЬКИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ ПІВДНЯ УКРАЇНИ (1984–1990 РОКИ)

У статті розглядається аналіз основних тенденцій викладення гуманітарних дисциплін у морських закладах освіти півдня України в період з 1984 по 1990 рік. Як база дослідження були використані навчальні плани Миколаївського ордена Трудового Червоного Прапора кораблебудівного інституту імені адмірала С. О. Макарова, Херсонського філіалу Миколаївського ордена Трудового Червоного Прапора кораблебудівного інституту імені адмірала С. О. Макарова, Херсонського морехідного училища імені лейтенанта П. Шмідта. Нижньою межею дослідження обрано 1984 рік, тому що саме цього року була оголошена одна з наймасштабніших реформ освіти згідно з постановою Верховної Ради Союзу Радянських Соціалістичних Республік “Про основні напрями реформи загальноосвітньої та професійної школи”. Верхньою межею обрано 1990 рік, рік перед розпадом Радянського Союзу та рік, коли переривається виконання постанови про “Основні напрями перебудови вищої і середньої спеціальної освіти у країні” (1987 рік). Розкривається стан морського торговельного флоту в зазначений період. Також дано коротку характеристику стану освіти протягом 1984–1990 років. У навчальних планах вищезазначених закладів освіти нами було визначено загальну кількість годин, виділених на вивчення всіх предметів на кожному курсі навчання, установлено, скільки годин виділялося на вивчення гуманітарних дисциплін та скільки відсотків це становить від загальної кількості годин, виділених на вивчення всіх предметів, також вказано, які гуманітарні дисципліни вивчалися на кожному курсі навчання. У навчальних планах зазначеного періоду представлені загальнопрофесійні та дисципліни гуманітарного спрямування, тому що на меті було формування не тільки якісного професійного спеціаліста, а й усебічно розвинутої особистості. Великого значення надавали також ідеологічній складовій частині підготовки, вихованню в дусі марксизму-ленінізму. Але гуманітарному аспекту освіти приділялося не досить уваги.

Ключові слова: *гуманітарні дисципліни, навчальний план, морська освіта, морський торговельний флот, реформа освіти.*

Питанню аналізу розвитку морської освіти приділяється багато уваги, її розглядали з різних аспектів. Так, А. І. Ляшкевич та І. М. Рябуха розглядали морську освіту з історичного погляду, надали їй періодизацію та тенденції розвитку; В. С. Золотовська, А. О. Солодовник аналізують морську освіту в руслі тенденції вивчення англійської мови та математики, фізики; О. Я. Тимофєєва, Л. В. Ліпшиць висвітлювали питання формування соціально-комунікативної компетентності та соціокультурної компетентності майбутніх судноводіїв; А. М. Скриннік дослідив фолеристику в системі морської транспортної освіти в історико-правовому аспекті.

Але проблемі вивчення та розвитку саме гуманітарної освіти в морських закладах освіти було приділено дуже мало уваги.

Тому метою статті є аналіз розвитку гуманітарної освіти, а саме: скільки годин відводилося на її вивчення, питома вага гуманітарної освіти в початкових планах, які дисципліни вивчалися на кожному курсі навчання.

У 80-ті рр. ХХ ст. в морській галузі спостерігалися старіння та зношеність, поганий технічний стан морського торгового флоту, різко скорочуються можливості його фрахтування та використання в закордонному плаванні; флот не поповнюється і не підтримується в належному стані, скорочуються обсяги внутрішніх перевезень [1].

У 1984 р. згідно з постановою Верховної Ради СРСР “Про основні напрями реформи загальноосвітньої та професійної школи” оголошена одна з наймасштабніших реформ освіти, яка передбачала доповнення загальної середньої освіти молоді професійною, націлення молоді на здобуття робітничих професій, перерозподіливши ресурси на користь системи професійно-технічної освіти за рахунок вищої школи.

У 1985 р. розпочалася політика перебудови, яка привела до появи постанови ЦК КПРС та Ради Міністрів СРСР “Про основні напрями перебудови вищої і середньої спеціальної освіти у країні” (1987 р.). Базовим посилом політики перебудови для реформування освітньої системи стала її демократизація, що передбачає децентралізацію управління, розширення повноважень і підвищення рівня незалежності освітніх установ від опіки органів влади. Ця політика мала стати провідною в “Державній програмі розвитку вищої освіти”, розроблення та здійснення якої з 1989 р. були перервані розпадом СРСР [2, с. 217–219].

Щоб дослідити викладання гуманітарної освіти протягом 1984–1990 рр., нами були проаналізовані навчальні плани 1984–1989 рр. Миколаївського ордена Трудового Червоного Прапора кораблебудівного інституту імені адмірала С. О. Макарова, навчальні плани 1984–1987 рр. Херсонського філіалу Миколаївського ордена Трудового Червоного Прапора кораблебудівного інституту імені адмірала С. О. Макарова, навчальні плани 1989–1990 рр. Херсонського морехідного училища імені лейтенанта П. Шмідта [3–12].

За результатами дослідження навчальних планів було встановлено таке.

У таблиці 1 надано інформацію стосовно машинобудівного факультету.

Таблиця 1

Гуманітарна освіта на машинобудівному факультеті Миколаївського ордена Трудового Червоного Прапора кораблебудівного інституту імені адмірала С. О. Макарова (1984–1989 рр.)

Навчальний рік	Курс	Загальна кількість годин	Кількість годин, виділених на гуманітарні дисципліни	Частка від загального обсягу годин навчального плану, %
1984–1985 рр.	I	1 164	272	23,37
	II	1 300	162	12,46
	III	1 184	114	9,63
	IV	1 100	180	16,22
	V	1 050	214	20,38
1985–1986 рр.	I	1 192	300	25,17
	II	1 328	212	15,96
	III	1 214	128	10,54
	IV	1 100	228	20,72
	V	1 050	214	20,38
1986–1987 рр.	I	1 192	270	22,65
	II	1 328	212	15,96
	III	1 216	128	10,53
	IV	1 128	186	16,49
	V	1 050	214	20,38
1987–1988 рр.	I	1 000	300	30,00
	II	1 112	212	19,06
	III	1 170	128	10,94
	IV	1 008	174	17,26
	V	986	118	11,97
1988–1989 рр.	I	1 116	198	17,74
	II	1 152	212	18,40
	III	1 024	128	12,50
	IV	1 080	174	16,11
	V	940	214	22,77

У таблиці 2 надано інформацію стосовно кораблебудівного факультету.

Таблиця 2

Гуманітарна освіта на кораблебудівному факультеті Миколаївського ордена Трудового Червоного Прапора кораблебудівного інституту імені адмірала С. О. Макарова (1984–1989 рр.)

Навчальний рік	Курс	Загальна кількість годин	Кількість годин, виділених на гуманітарні дисципліни	Частка від загального обсягу годин навчального плану, %
1984–1985 рр.	I	1 292	272	21,05
	II	1 442	162	11,23
	III	1 326	128	9,65
	IV	1 218	204	16,74
	V	818	149	18,22
1985–1986 рр.	I	1 228	306	24,92
	II	1 386	198	14,29
	III	1 244	110	8,84
	IV	1 170	258	22,05
	V	762	99	29,13

Продовження таблиці 2

1986–1987 рр.	I	1 228	336	27,36
	II	1 368	198	14,47
	III	1 276	142	11,13
	IV	1 158	144	12,44
	V	1 042	264	25,34
1987–1988 рр.	I	1 072	270	25,19
	II	1 116	162	14,52
	III	1 280	146	11,41
	IV	1 170	144	12,31
	V	960	128	13,33
1988–1989 рр.	I	1 152	216	18,75
	II	1 008	162	16,07
	III	1 024	144	14,06
	IV	900	132	14,67
	V	578	128	22,14

У таблиці 3 надано інформацію стосовно кораблебудівного факультету.

Таблиця 3

Гуманітарна освіта на вечірньому кораблебудівному факультеті Миколаївського ордена Трудового Червоного Прапора кораблебудівного інституту імені адмірала С. О. Макарова (1984–1989 рр.)

Навчальний рік	Курс	Загальна кількість годин	Кількість годин, виділених на гуманітарні дисципліни	Частка від загального обсягу годин навчального плану, %
1984–1985 рр.	I	512	112	21,88
	II	544	120	22,06
	III	544	54	9,93
	IV	544	70	12,87
	V	544	116	21,32
	VI	256	96	37,5
1985–1986 рр.	I	496	109	21,98
	II	544	120	22,06
	III	544	54	9,93
	IV	544	70	12,87
	V	544	116	21,32
	VI	256	76	29,69
1986–1987 рр.	I	496	139	28,02
	II	544	136	25,00
	III	544	60	11,03
	IV	544	70	12,87
	V	544	116	21,32
	VI	288	36	12,50
1987–1988 рр.	I	496	109	21,98
	II	544	136	25,00
	III	544	52	9,56
	IV	544	70	12,87
	V	544	84	15,44
	VI	288	36	12,50
1988–1989 рр.	I	544	118	21,69
	II	544	136	25,00
	III	544	52	9,56
	IV	544	70	12,87
	V	544	116	21,32
	VI	288	36	12,50

У таблиці 4 надано інформацію стосовно факультету електрообладнання суден.

Таблиця 4

Гуманітарна освіта на факультеті електрообладнання суден Миколаївського ордена Трудового Червоного Прапора кораблебудівного інституту імені адмірала С. О. Макарова (1984–1989 рр.)

Навчальний рік	Курс	Загальна кількість годин	Кількість годин, виділених на гуманітарні дисципліни	Частка від загального обсягу годин навчального плану, %
1984–1985 рр.	I	1 164	178	15,29
	II	1 320	186	14,09
	III	1 180	114	9,66
	IV	1 100	180	16,36
	V	1 042	282	27,06
1985–1986 рр.	I	1 192	270	22,65
	II	1 320	186	14,09
	III	1 180	110	9,32
	IV	1 100	180	16,36
	V	1 042	282	27,06
1986–1987 рр.	I	1 174	270	23,00
	II	1 332	198	14,86
	III	1 212	142	11,72
	IV	1 098	132	12,02
	V	1 042	282	27,06
1987–1988 рр.	I	1 192	256	21,48
	II	1 332	198	14,86
	III	1 216	146	12,01
	IV	1 098	120	10,93
	V	1 024	154	15,04
1988–1989 рр.	I	972	210	21,61
	II	1 116	198	17,74
	III	1 024	146	14,26
	IV	1 098	120	10,93
	V	1 024	150,4	15,04

У таблиці 5 надано інформацію стосовно судномеханічного факультету.

Таблиця 5

Гуманітарна освіта на судномеханічному факультеті суден Миколаївського ордена Трудового Червоного Прапора кораблебудівного інституту імені адмірала С. О. Макарова (1984–1989 рр.)

Навчальний рік	Курс	Загальна кількість годин	Кількість годин, виділених на гуманітарні дисципліни	Частка від загального обсягу годин навчального плану, %
1984–1985 рр.	I	512	112	21,88
	II	544	120	22,06
	III	544	54	9,93
	IV	562	70	12,46
	V	544	104	19,12
	VI	256	48	18,75
1985–1986 рр.	I	496	109	21,98
	II	544	120	22,06
	III	544	54	9,93
	IV	544	70	12,87
	V	541	168	31,05
	VI	253	48	18,97
1986–1987 рр.	I	496	109	21,98
	II	544	136	25,00
	III	544	116	21,32
	IV	544	70	12,87
	V	544	168	30,88
	VI	288	54	18,75

Продовження таблиці 5

1987–1988 рр.	I	496	109	21,98
	II	544	136	25,00
	III	544	52	38,94
	IV	544	70	12,87
	V	544	132	24,26
	VI	288	54	18,75

У таблиці 6 надано інформацію стосовно Херсонського філіалу Миколаївського ордена Трудового Червоного Прапора кораблебудівного інституту імені адмірала С. О. Макарова.

Таблиця 6

Гуманітарна освіта в Херсонському філіалі Миколаївського ордена Трудового Червоного Прапора кораблебудівного інституту імені адмірала С. О. Макарова (1984–1990 рр.)

Навчальний рік	Курс	Загальна кількість годин	Кількість годин, виділених на гуманітарні дисципліни	Частка від загального обсягу годин навчального плану, %
1984–1985 рр.	I	512	112	21,88
	II	544	120	22,06
	III	544	50	9,19
	IV	544	70	12,87
	V	544	84	15,44
	VI	256	32	12,50
1985–1986 рр.	I	512	112	21,88
	II	544	120	22,06
	III	544	50	9,19
	IV	544	70	12,87
	V	544	84	21,05
	VI	456	96	18,97
1986–1987 рр.	I	496	109	21,98
	II	544	68	12,50
	III	544	52	9,56
	IV	544	70	12,87
	V	544	116	21,32
	VI	256	96	37,50

У таблиці 8 надано інформацію стосовно спеціальності судноводіння в Херсонському морехідному училищі імені лейтенанта П. Шмідта.

Таблиця 8

Гуманітарна освіта на спеціальності судноводіння в Херсонському морехідному училищі імені лейтенанта П. Шмідта (1989–1990 рр.)

Навчальний рік	Курс	Загальна кількість годин	Кількість годин, виділених на гуманітарні дисципліни	Частка від загального обсягу годин навчального плану, %
1989–1990 рр.	I	1 482	396	26,72
	II	1 216	296	24,34
	III	988	203	20,55
	IV	570	300	52,63

У таблиці 9 надано інформацію стосовно спеціальності “експлуатація електрообладнання та автоматика суден” у Херсонському морехідному училищі імені лейтенанта П. Шмідта.

Основними формами організації навчання були: лекції, практичні заняття, семінарські заняття, індивідуальна робота, курсове проєктування, курсова робота.

Для демонстрації результатів нами було обрано два періоди: 1984–1985, 1989–1990 рр.

У 1984–1985 рр. на машинобудівному факультеті вивчалися такі дисципліни гуманітарного циклу: на I курсі: історія КНРС, іноземна мова; на II курсі: марксистсько-ленінська філософія, іноземна мова; на III курсі: політична економія, іноземна мова (факультатив); на IV курсі: політична економія, економіка

Гуманітарна освіта за спеціальністю “експлуатація електрообладнання та автоматика суден” у Херсонському морехідному училищі імені лейтенанта П. Шмідта (1989–1990 рр.)

Навчальний рік	Курс	Загальна кількість годин	Кількість годин, виділених на гуманітарні дисципліни	Частка від загального обсягу годин навчального плану, %
1989–1990 рр.	I	1 482	396	26,72
	II	1 368	267	19,52
	III	988	240	24,29
	IV	646	221	34,21

галузі, іноземна мова (факультатив); на V курсі: науковий комунізм, організація, планування та управління виробництвом, радянське право, іноземна мова (факультатив); на VI курсі навчання відбувався державний іспит з наукового комунізму.

На кораблебудівному факультеті вивчалися такі дисципліни гуманітарного циклу: на I курсі: історія КПРС, іноземна мова; на II курсі: марксистсько-ленінська філософія, іноземна мова; на III курсі: політична економія, основи наукового атеїзму, іноземна мова (факультатив); на IV курсі: політична економія, економіка галузі, організація, планування та управління виробництвом, іноземна мова (факультатив); на V курсі: науковий комунізм, радянське право, іноземна мова (факультатив); на VI курсі навчання відбувався державний іспит з наукового комунізму.

На вечірньому кораблебудівному факультеті вивчалися такі дисципліни гуманітарного циклу: на I курсі: історія КПРС, іноземна мова; на II курсі: історія КПРС, марксистсько-ленінська філософія, іноземна мова; на III курсі: марксистсько-ленінська філософія; на IV курсі: політична економія; на V курсі: політична економія, науковий комунізм, радянське право, економіка галузі; на VI курсі: науковий комунізм, організація, планування та управління виробництвом.

На факультеті електрообладнання суден вивчалися такі дисципліни гуманітарного циклу: на I курсі: історія КПРС, іноземна мова; на II курсі: марксистсько-ленінська філософія, іноземна мова, основи марксистсько-ленінської етики (факультатив); на III курсі: політична економія, іноземна мова (факультатив); на IV курсі: політична економія, економіка галузі, іноземна мова (факультатив); на V курсі: науковий комунізм, організація, планування та управління виробництвом, радянське право, іноземна мова (факультатив); на VI курсі навчання відбувався державний іспит з наукового комунізму.

На судномеханічному факультеті вивчалися такі дисципліни гуманітарного циклу: на I курсі: історія КПРС, іноземна мова; на II курсі: історія КПРС, марксистсько-ленінська філософія, іноземна мова; на III курсі: марксистсько-ленінська філософія; на IV курсі: політична економія; на V курсі: політична економія, науковий комунізм, економіка галузі; на VI курсі: науковий комунізм, радянське право.

У Херсонському філіалі вивчалися такі дисципліни гуманітарного циклу: на I курсі: історія КПРС, іноземна мова; на II курсі: історія КПРС, марксистсько-ленінська філософія, іноземна мова; на III курсі: марксистсько-ленінська філософія; на IV курсі: політична економія; на V курсі: політична економія, науковий комунізм, радянське право; на VI курсі: науковий комунізм.

Проаналізуємо 1989–1990 навчальний рік.

На спеціальності “судноводіння” у Херсонському морехідному училищі імені лейтенанта П. Шмідта вивчалися такі дисципліни гуманітарного циклу: на I курсі: історія, російська мова та література, мова та література республіки; на II курсі: основи марксизму-ленінізму, історія морського судноплавства, англійська мова; на III курсі: основи марксизму-ленінізму, англійська мова, економіка та планування роботи морського транспорту; на IV курсі: основи марксизму-ленінізму, основи радянського законодавства та морське право, основи соціальної психології, англійська мова, економіка та планування роботи морського транспорту.

На спеціальності “експлуатація електрообладнання та автоматика суден” у Херсонському морехідному училищі імені лейтенанта П. Шмідта вивчалися такі дисципліни гуманітарного циклу: на I курсі: історія, російська мова та література, мова та література республіки; на II курсі: основи марксизму-ленінізму, історія морського судноплавства, англійська мова; на III курсі: основи марксизму-ленінізму, основи радянського законодавства, англійська мова, економіка та планування роботи морського транспорту; на IV курсі: основи марксизму-ленінізму, основи управлінської діяльності (з розділом “Основи соціальної психології”), англійська мова, економіка та планування роботи морського транспорту.

Висновки. Отже, оскільки в зазначений період відбувається погіршення стану морського торговельного флоту, оголошується масштабна реформа освіти. Розпочинається політика перебудови. Демократизація освітньої системи переривається розпадом Радянського Союзу.

На основі аналізу навчальних планів нами було зроблено висновок, що більше уваги приділялося предметам спеціального циклу, ніж предметам гуманітарного циклу. Перспективою подальших досліджень уважасмо аналіз розвитку гуманітарної освіти в незалежній Україні.

Використана література:

1. Исторические материалы: Транспорт. URL: <http://istmat.info/node/533> (дата звернення: 20.11.2021).
2. Луков Вл. А. Реформы образования. Знание. Понимание. Умение. Москва, 2005. Вып 3. С. 217–219.
3. Рабочие учебные планы Николаевского ордена Трудового Красного Знамени кораблестроительного института имени адмирала С. О. Макарова 1984/1985 гг. (Державний архів Миколаївської області). Ф. Р.881. Оп. 2. Спр. 3491. Арк. 1–116.
4. Рабочие учебные планы Николаевского ордена Трудового Красного Знамени кораблестроительного института имени адмирала С. О. Макарова 1985/1986 гг. // Державний архів Миколаївської області. Ф. Р. 881. Оп. 2. Спр. 3563. Арк. 1–116.
5. Рабочие учебные планы Николаевского ордена Трудового Красного Знамени кораблестроительного института имени адмирала С. О. Макарова 1986/1987 гг. // Державний архів Миколаївської області. Ф. Р. 881. Оп. 2. Спр. 3624. Арк. 1–117.
6. Рабочие учебные планы Николаевского ордена Трудового Красного Знамени кораблестроительного института имени адмирала С. О. Макарова 1987/1988 гг. // Державний архів Миколаївської області. Ф. Р. 881. Оп. 2. Спр. 3688. Арк. 1–116.
7. Рабочие учебные планы Николаевского ордена Трудового Красного Знамени кораблестроительного института имени адмирала С. О. Макарова 1988/1989 гг. // Державний архів Миколаївської області. Ф. Р. 881. Оп. 2. Спр. 3746. Арк. 1–116.
8. Рабочие учебные планы Херсонского филиала Николаевского ордена Трудового Красного Знамени кораблестроительного института имени адмирала С. О. Макарова 1984/1985 гг. // Державний архів Миколаївської області. Ф. Р. 881. Оп. 2. Спр. 3492. Арк. 1–16.
9. Рабочие учебные планы Херсонского филиала Николаевского ордена Трудового Красного Знамени кораблестроительного института имени адмирала С. О. Макарова 1985/1986 гг. // Державний архів Миколаївської області. Ф. Р. 881. Оп. 2. Спр. 3564. Арк. 1–16.
10. Рабочие учебные планы Херсонского филиала Николаевского ордена Трудового Красного Знамени кораблестроительного института имени адмирала С. О. Макарова 1986/1987 гг. // Державний архів Миколаївської області. Ф. Р. 881. Оп. 2. Спр. 3625. Арк. 1–17.
11. Учебный план специальности “Морское судоходство”, утверждённый государственным комитетом СССР по народному образованию от 05.04.1989 г. № 23-Д/оон. 6 с.
12. Учебный план специальности “Эксплуатация электрооборудования и автоматика суден”, утверждённый государственным комитетом СССР по народному образованию 05.04.1989 г., № 23-Д/оон. 6 с.

References:

1. Istoricheskie materialy: Transport [Historical materials: Transport] URL: <http://istmat.info/node/533> (data zvernennia: 20.11.2021).
2. Lukov V. I. (2005). Reformy obrazovaniya [Education reform], Znanie. Ponimanie. Umenie [in Russian].
3. Rabochie uchebnye plany Nikolaevskogo ordena Trydovogo Krasnogo Znameni korablestroitel'nogo instituta imeni admirala S. O. Makarova 1984/1985 g. [Curriculum of the Admiral Makarov Nikolaev Order of the Red Banner of Labor Shipbuilding Institute] // Fund 881 Derzhavnyi arkhiv Mykolaevs'koi oblasti. 2. File 3491. State Archive of Mykolaev region, Nikolaev [in Russian].
4. Rabochie uchebnye plany Nikolaevskogo Trydovogo Krasnogo Znameni korablestroitel'nogo instituta imeni admirala S. O. Makarova 1985/1986 g. [Curriculum of the Admiral Makarov Nikolaev Order of the Red Banner of Labor Shipbuilding Institute] // Fund 881 Derzhavnyi arkhiv Mykolaevs'koi oblasti. 2. File 3563. State Archive of Mykolaev region, Nikolaev [in Russian].
5. Rabochie uchebnye plany Nikolaevskogo korablestroitel'nogo instituta imeni admirala S. O. Makarova 1986/1987 g. [Curriculum of the Admiral Makarov Nikolaev Order of the Red Banner of Labor Shipbuilding Institute] // Fund 881 Derzhavnyi arkhiv Mykolaevs'koi oblasti. 2. File 3624. State Archive of Mykolaev region, Nikolaev [in Russian].
6. Rabochie uchebnye plany Nikolaevskogo korablestroitel'nogo instituta imeni admirala S. O. Makarova 1987/1988 g. [Curriculum of the Admiral Makarov Nikolaev Order of the Red Banner of Labor Shipbuilding Institute] // Fund 881 Derzhavnyi arkhiv Mykolaevs'koi oblasti. 2. File 3688. State Archive of Mykolaev region, Nikolaev [in Russian].
7. Rabochie uchebnye plany Nikolaevskogo korablestroitel'nogo instituta imeni admirala S. O. Makarova 1988/1989 g. [Curriculum of the Admiral Makarov Nikolaev Order of the Red Banner of Labor Shipbuilding Institute] // Fund 881 Derzhavnyi arkhiv Mykolaevs'koi oblasti. 2. File 3746. State Archive of Mykolaev region, Nikolaev [in Russian].
8. Rabochie uchebnye plany Khersonskogo filiala Nikolaevskogo korablestroitel'nogo instituta imeni admirala S. O. Makarova 1984/1985 g. [Curriculum of the Kherson branch of the Admiral Makarov Nikolaev Order of the Red Banner of Labor Shipbuilding Institute] // Fund 881 Derzhavnyi arkhiv Mykolaevs'koi oblasti. 2. File 3492. State Archive of Mykolaev region, Nikolaev [in Russian].
9. Rabochie uchebnye plany Khersonskogo filiala Nikolaevskogo korablestroitel'nogo instituta imeni admirala S. O. Makarova 1985/1986 g. [Curriculum of the Kherson branch of the Admiral Makarov Nikolaev Order of the Red Banner of Labor Shipbuilding Institute] // Fund 881 Derzhavnyi arkhiv Mykolaevs'koi oblasti. 2. File 3564. State Archive of Mykolaev region, Nikolaev [in Russian].
10. Rabochie uchebnye plany Khersonskogo filiala Nikolaevskogo korablestroitel'nogo instituta imeni admirala S. O. Makarova 1986/1987 g. [Curriculum of the Kherson branch of the Admiral Makarov Nikolaev Order of the Red Banner of Labor Shipbuilding Institute] // Fund 881 Derzhavnyi arkhiv Mykolaevs'koi oblasti. 2. File 3625. State Archive of Mykolaev region, Nikolaev [in Russian].
11. Uchebnyi plan spetsial'nosti “Morskoe sudovozhdenie” (1989) [Curriculum of the specialty “Marine Navigation”]. Moskva [in Russian].
12. Uchebnyi plan spetsial'nosti “Ekspluatatsiya elektrooborudovaniya I avtomatika suden” (1989) [Curriculum of the specialty “Electrical and automatic equipment operations of the ship”]. Moskva [in Russian].

Ovchynnikova O. M. Development of education in the humanities in marine educational establishments of Southern Ukraine (1984–1990)

The article deals with the analysis of the main trends of the humanities instructions in maritime educational establishments of Ukraine during 1984–1990. The curricula of Admiral Makarov Nikolaev Order of the Red Banner of Labor Shipbuilding Institute, the Kherson branch of the Admiral Makarov Nikolaev Order of the Red Banner of Labor Shipbuilding Institute, and the lieutenant commander Schmidt Kherson navigation college were used as a basis for the research. The lower limit of the research was chosen 1984, because this year of all others one of the largest education reforms of the year was announced according to the resolution of the Supreme Soviet of the USSR “On the main directions of reform of secondary and vocational schools”. The upper limit is 1990, the year before the disintegration of the Soviet Union and the year when the implementation of the resolution on “The main directions of restructuring higher and secondary special education in the country” (1987) is interrupted. The state of the merchant navy in the above-noted period is revealed. A brief description of the state of education during 1984–1990 is also given. In the curricula of the above-noted educational establishments we determined the total number of hours allocated for the study of all subjects in every year of study, established how many hours were allocated for the study of humanities and what percentage it composes in the total number of hours allocated for the study of all subjects. what humanities were studied in each year of study. The curricula of this period present general professional and humanitarian disciplines, because the goal was to form not only a qualified professional, but also a many-sided personality. Great importance was also given to the ideological component of education, training in the spirit of Marxism-Leninism. But not enough attention was paid to the humanitarian aspect of education.

Key words: humanities, curriculum, maritime education, merchant navy, education reform.

УДК 377:159

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2021.84.2.05>

Окаєвич А. В.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ У ВІЙСЬКОВИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті аналізується актуальна педагогічна проблема формування професійних якостей майбутніх офіцерів Збройних сил України у вищих військових навчальних закладах.

З'ясовано, що особливості професійної підготовки майбутніх офіцерів зумовлені потребою зміни системи військової освіти України відповідно до окреслених напрямів її розвитку з урахуванням досвіду підготовки офіцерів у навчальних закладах країн – членів Організації Північноатлантичного договору. Окрім того, у процесі професійної підготовки майбутніх офіцерів необхідне врахування набутого досвіду виконання військовослужбовцями Збройних сил України службово-бойових завдань під час операції Об'єднаних сил і Антитерористичної операції.

Визначено, що у професійній підготовці майбутніх офіцерів одним із пріоритетних завдань є формування професійних якостей військовослужбовців відповідно до викликів сьогодення й опанування курсантами практичних механізмів вирішення актуальних завдань професійної діяльності через упровадження та використання активних форм і методів навчання.

Здійснено узагальнення наявних у сучасному психолого-педагогічному дискурсі поглядів на особливості професійної підготовки майбутніх офіцерів у вищих військових навчальних закладах і умови специфічного освітнього середовища, методики навчання і виховання курсантів, реалізація яких сприяє підвищенню ефективності формування професійних якостей офіцера.

Визначено сукупність вимог до офіцера тактичного рівня та його кваліфікації як військового фахівця, компетентностей, що формуються у процесі освітньої діяльності вищого військового навчального закладу, та результати навчання, які базуються на профілі програми спеціалізації. Конкретизовано чинники, які притаманні офіцеру, та сутнісні характеристики майбутніх офіцерів як ключових суб'єктів військово-професійної діяльності: активність, продуктивність, цілісність, системність проявів професійних якостей у військово-професійній діяльності.

Ключові слова: курсант, майбутній офіцер, суб'єкт, військово-професійна діяльність, вищий військовий навчальний заклад.

Зміни, що відбуваються в системі професійної підготовки офіцерського складу для Збройних сил України й інших військових формувань, зумовлені актуальною потребою пошуку шляхів забезпечення належного рівня сформованості професійних якостей офіцерів з урахуванням набутого досвіду участі військовослужбовців в операції Об'єднаних сил і Антитерористичній операції.

З урахуванням задекларованої мети вищої освіти в Україні як “підготовки конкурентоспроможного людського капіталу для високотехнологічного й інноваційного розвитку країни, самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих фахівцях” [1] набуває актуальності вирішення проблеми створення організаційних та педагогічних умов формування в майбутніх офіцерів під час навчання у вищих військових навчальних закладах професійних якостей, насамперед емоційно-вольової стійкості як передумови успішної професійної діяльності.